

О.В. Поворознюк, м. Вінниця
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
povoroznyuk07@gmail.com

ФЕДІР ЯКИМЕНКО: МІЖ ЗАБУТТЯМ І НОВИМ ОСМИСЛЕННЯМ У СУЧАСНОМУ МУЗИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. В статті висвітлено постать українського композитора, піаніста, диригента й педагога Федора Якименка. Окреслено напрями творчої діяльності митця. Розглянуто стилеві ознаки композиторської творчості.

Ключові слова: Федір Якименко, музичне мистецтво, композиторська творчість, стиль.

Abstract. This article profiles the Ukrainian composer, pianist, conductor, and educator Fedir Yakimenko. It outlines the main areas of his creative work and examines the stylistic features of his compositions.

Keywords: Fedir Yakimenko, music, composition, style.

Постановка проблеми. Федір Якименко – одна з тих постатей української музичної культури, яка довгий час залишалася недооціненою на Батьківщині, проте здобула визнання за її межами. Його життя і творчість – це приклад глибокого поєднання національних традицій із європейськими мистецькими тенденціями початку ХХ століття. Сьогодні, коли українська культура активно переосмислює свою спадщину, постать цього композитора повертається до наукового та виконавського обігу, відкриваючи нові горизонти для дослідження й натхнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти життя й творчої спадщини Ф. Якименка стали предметом досліджень мистецтвознавців І. Гринчук, Т. Грищенко, А. Калашникової, Г. Карась, О. Козачук, Ю. Москвічової, І. Новосядлової та ін. Однак досі не осмислена вся багатогранність та значимість творчої спадщини митця.

Мета: Метою статті є розкриття творчої постаті Ф. Якименка, виявлення напрямів творчої діяльності митця й стилістичних особливостей композиторської спадщини.

Виклад основного матеріалу. Федір Степанович Якименко народився 20 лютого 1876 року в селі Піски на Харківщині в родині, де музика була важливою частиною життя. Його батько співав у церковному хорі й атмосфера дому сприяла розвитку творчих здібностей дітей. Не випадково обидва брати – Федір і Яків (відомий під псевдонімом Яків Степовий) – стали визначними композиторами. Уже в десятирічному віці Федір був відібраний до Придворної співочої капели в Санкт-Петербурзі, де отримав ґрунтовну музичну освіту.

Навчання в Петербурзі стало визначальним етапом формування митця. Він вивчав фортепіано у видатних педагогів, зокрема у М. Балакирева, а композицію – у М. Римського-Корсакова та А. Лядова. Це забезпечило Ф. Якименкові не лише високий професійний рівень, а й доступ до провідних

мистецьких ідей того часу. Уже під час навчання він починає викладати та активно працювати як музикант, що свідчить про його ранню зрілість як митця. В доробку композитора цих років – інструментальні твори для скрипки, віолончелі, кларнета, флейти, валторни. Серед фортепіанних композицій – «П'ять п'єс» (тв. 21), «П'ять прелюдій» (тв. 23), «Два фантастичні ескізи», «Сюїта» (тв. 28), «Ігри. Характеристичні п'єси», «Три ідилічні танці» та ін. Із симфонічних творів – «Лірична поема», «Концертна увертюра», «Скерцо». У доробку митця є програмні твори розгорнутої форми, зокрема, «Фантастичне скерцо», «Фантастична соната», поема «Уранія», «Фантазія»; фортепіанні ансамблі з програмними назвами – «Весною в Альпах», «Під склепіннями собору Паризької Богоматері», «Руїни Римського форуму», «В Люксембурзькому саду» та ін., які були створені під впливом закордонних подорожей [2, с. 275]. Як зазначає І. Гринчук, для творчості Ф. Якименка характерні досконале володіння формою і знання композиторської техніки, витончений смак, насиченість колористичними та стилістичними знахідками [1, с. 39].

Ф. Якименко – не лише композитор, а й педагог, диригент, теоретик, автор першого українського підручника з гармонії, особистість широкого інтелектуального кругозору. Після завершення навчання у консерваторії в 1900 році Ф. Якименко розгортає широку педагогічну й концертну діяльність. Він працює директором музичних шкіл у Тифлісі та Ніцці, виступає як піаніст у Швейцарії та Франції. Французьке мистецьке середовище помітно вплинуло на становлення композитора. Французькі музиканти цього періоду шукали й знаходили виражальні засоби в творчості художників-імпресіоністів – К. Моне, П. Сезанна, К. Піссаро та ін. Імпресіоністичні риси в музиці Ф. Якименка простежуються у вишуканості формотворення, колористичності, великій увазі до тембральності, прагненні до відтворення мінливих швидкоплинних настроїв [3, с. 49].

В 1906 році митець повертається до Харкова, де активно займається викладацькою діяльністю, продовжуючи писати власні твори, а вже в 1914 році його запрошують викладати у Санкт-Петербурзькій консерваторії. Зокрема, серед його учнів – майбутній композитор Ігор Стравінський, що ще раз підтверджує високий рівень педагогічної майстерності Ф. Якименка. Важливим етапом життя композитора стала еміграція. З 1924 року він працює у Празі професором Українського вищого педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова, а згодом переїжджає до Парижа, де й проводить решту життя. Найбільш відомими учнями Ф. Якименка цього періоду були Микола Колесса і Зиновій Лисько [4]. Саме в цей період у його творчості посилюється звернення до українських тем – він звертається до обробки українських народних пісень, що свідчить про глибокий зв'язок митця з рідною культурою навіть далеко від Батьківщини. Серед творів цього періоду – цикли «Шість українських поем», «Картини України», «Українська сюїта», романси на слова українських поетів, хоріві обробки народних пісень, три скрипкові твори. Композитор повертається до простоти викладу музичного матеріалу, використовуючи при цьому українську народну пісню, інші види фольклору [3, с. 51].

Творчість Ф. Якименка надзвичайно різноманітна за жанрами й формами. Це музика для фортепіано, камерні та симфонічні твори, вокальні композиції, він автор трьох опер та балету. Серед його доробку – дві симфонії, численні сонати, прелюдії, романси, а також хорові обробки українських народних пісень. Особливе місце займають фортепіанні твори, які відзначаються витонченістю, поетичністю та технічною досконалістю.

Стиль Ф. Якименка можна охарактеризувати як поєднання неоромантизму з елементами імпресіонізму. Його музика сповнена ліризму, тонких гармонійних відтінків і образності. Дослідники відзначають наявність у його творах рис так званого «українського імпресіонізму», що проявляється у своєрідній гармонічній мові та особливому колориті звучання. У цьому сенсі ім'я Ф. Якименка стоїть поруч з іншими українськими композиторами початку ХХ століття, які прагнули інтегрувати національні традиції в сучасний європейський контекст.

Цікавим є і той факт, що композитор захоплювався астрономією. Він був членом Французького астрономічного товариства, а деякі його твори мають назви, пов'язані з космосом і зорями («Зоряні мрії», «Уранія» та ін.), що додає його творчості особливого символізму та філософської глибини. Це свідчить про широту його світогляду і прагнення осмислити світ не лише через музику, а й через науку.

Попри значний внесок у розвиток музичної культури, ім'я Ф. Якименка тривалий час залишалося в тіні. Це було пов'язано як з історичними обставинами, так і з його перебуванням за кордоном. Однак сьогодні ситуація змінюється. Зокрема, 2026 рік оголошено Роком Федора Якименка з нагоди 150-річчя від дня його народження, що супроводжується численними концертами, виданнями та культурними проєктами. Це свідчить про зростання інтересу до постаті композитора і його творчої спадщини.

Висновки. Федір Якименко – талановитий композитор, педагог, теоретик, диригент, людина широкого інтелектуального кругозору. Його життя є прикладом служіння мистецтву, а творчість – важливою частиною української та європейської музичної культури. Він зумів поєднати у своїй музиці національне й універсальне, традицію та новаторство, що робить його спадщину актуальною і сьогодні. Отже, постать Федора Якименка заслуговує на глибоке вивчення й популяризацію. Його музика відкриває слухачеві світ тонких емоцій, гармонії та краси, а його життєвий шлях надихає на пошук власного творчого голосу. У сучасних умовах відродження української культури звернення до спадщини таких митців є не лише актуальним, а й необхідним кроком до усвідомлення власної культурної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Гринчук І., Грищенко Т. Фортепіанні твори Ф. Якименка: історико-музикознавчий та виконавсько-педагогічний аспекти // Молодь і ринок. 2019. № 3 (170). С. 37–42.

2. Козачук О. С. Ф. С. Якименко. Штрихи до портрету митця // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2015. Вип. 18. С. 272–276.
3. Москвічова Ю. О. Постаць Федора Якименка в українській музичній культурі першої половини ХХ століття // Fine Art and Culture Studies. 2024. № 2. С. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-6>
4. Савченко І. Федір Якименко. До 140-річчя від дня народження [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2759>
5. Український композитор Федір Якименко [Електронний ресурс] // Google Arts & Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/>

УДК 378.147:78

DOI: <https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-5.19>

О.І. Пугач, м. Вінниця,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

В.М. Фрицюк, м. Вінниця

доктор педагогічних наук, професор

hfrjdcmrj@ukr.net

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬОГО СМАКУ УЧНІВ-АКОРДЕОНІСТІВ

Анотація. У статті розглянуто проблему розвитку художнього смаку учнів-акордеоністів у процесі навчання в дитячих музичних школах. Обґрунтовано актуальність формування естетичних орієнтацій особистості в умовах сучасного культурного середовища. Визначено сутність художнього смаку як важливої складової музично-естетичного розвитку учнів. Окреслено основні педагогічні умови та ефективні шляхи його формування, зокрема через цілеспрямований добір високохудожнього репертуару різних стильових напрямів (класична музика, народна творчість, сучасні та джазові твори). Розкрито значення виконавської інтерпретації вчителя та використання педагогічних методів (пояснення, переконання, тематичного добору) у формуванні естетичних уявлень і здатності до оцінювання музичних творів. Наголошено на необхідності підготовки майбутніх учителів до розвитку художнього смаку учнів-акордеоністів як важливої складової їх професійної діяльності.

Ключові слова: художній смак, учні-акордеоністи, музична освіта, репертуар, дитяча музична школа, виконавська інтерпретація, музичне мислення, творчий розвиток.

Abstract. The article examines the problem of developing artistic taste in accordion students in the process of studying at children's music schools. The relevance of forming aesthetic orientations of personality in the context of the modern cultural environment is substantiated. The essence of artistic taste as an important component of students' musical and aesthetic development is defined. The main pedagogical conditions and effective ways of its formation are outlined, in particular through the purposeful selection of high-quality repertoire of various stylistic